

Barbora Spalová

Kontakt: Krompach 26, 471 57, Česká republika
Tel. 608 23 94 10, b.spalova@gmail.com

Narozena: 17. 2. 1976 v Praze

Studium:

1985 – 1988 střední škola v Moskvě
1989 – 1995 francouzsko-české bilingvní gymnázium v Praze
1995 – 2001 magisterské studium etnologie na FF UK v Praze
2001 – 2009 doktorské studium na FSV UK v Praze (2004 složila státní doktorskou zkoušku z předmětů Soudobá sociologická teorie a její historické souvislosti a Sociální antropologie; 2009 obhájila dizertační práci „Bůh ví proč. Studie paměti a režimů moci v křesťanských církvích v severních Čechách“.)

Jazyky a atestace: francouzština, angličtina, ruština, němčina

1994 všeobecná státní zkouška z jazyka ruského

1995 všeobecná státní zkouška z jazyka francouzského

Rodina:

Vdaná od roku 1997

2004 Samuel Spal

2006 Sára Spalová

2008 Sofie Spalová

2010 Eliáš Spal

2021 Noemi Spalová

Zaměstnání:

1999- 2001 Etnologický ústav AV ČR, oddělení pro etnická studia pod vedením Zdeňka Uherka
1998 – 2001 překladové a redakční práce pro různá nakladatelství: Mladá fronta, Vyšehrad, Cargo publishers atd.

2000 – 2001 Sociologický ústav AV ČR pod vedením prof. Františka Zicha

2002 - 2003 Univerzita Pardubice, FHS, katedra filosofie a religionistiky, externí vyučující kurzů Sociologie náboženství, Biografická vyprávění nábožensky orientovaných lidí, Biografie, identita, religiozita

2002-2003, 2004-06 Karlova univerzita, Praha, Fakulta sociálních věd, Institut sociálních studií, vyučující kurzu Antropologie hranic a terénní výzkum

2004 – 2009 Univerzita Pardubice, FF, Katedra religionistiky a filosofie, asistent se zaměřením na antropologii náboženství a metodologii religionistického výzkumu

2007 – Karlova univerzita, Praha, FSV, externí vyučující kurzu Vybrané kapitoly z antropologie a sociologie náboženství

2009 – dosud šéfredaktorka časopisu pro kvalitativní výzkum BIOGRAF

2012 - 2014 FSV UK Praha, výzkumný pracovník, hlavní řešitelka projektu Prostor a sociální paměť v českém pohraničí po roce 1990: Postsocialistický management hmatatelných a nehmatatelných stop německé minulosti (GAČR P404/12/P927)

2013 – 2017 juniorská členka týmu Univerzitního centra excelence pro výzkum kolektivní paměti

2014 - dosud ISS FSV UK zaměstnána jako vědecký a akademický pracovník, členka

Univerzitního centra excelence pro studium kolektivní paměti, vyučující kurzů Antropologie náboženství, Výzkumná praktika, Kvalitativní metody výzkumu, Antropologický seminář, Současnost kvalitativního výzkumu a dalších

Stipendia a granty:

2004 roční stipendium Cefres – Centre français pour la recherche en sciences sociales
2004-2006 grant VNJH na podporu kurzu Antropologie hranic
2006 grant Barrande na podporu výměn českých a francouzských badatelů na poli sociální paměti
2012 – 2014 hlavní řešitelka postdoktorského grantu GA ČR „Prostor a sociální paměť v českém pohraničí po roce 1990: Postsocialistický management hmatatelných a nehmatatelných stop německé minulosti“ (GAČR P404/12/P927)
2016-2017 Morální ekonomie českých a rakouských klášterů. Spolu s Isabelle Jonveaux, podpořeno Aktion Česká republika – Rakousko, p. .
2019-2021 Společnost a církve v procesu restitucí církevního majetku: Podpora participace. (TAČR Éta TL02000132, hlavní řešitelka, spolupráce s MU Brno a Biskupstvím plzeňským)
2019-2021 Proměny církevních morálních ekonomik v ČR a SR v kontextu restitucí a odluky státu a církve (GAČR 19-08512S, hlavní řešitelka, spolupráce se Sociologickým ústavem Akademie vied SR)
2022 – 2023 New monastic communities and networks: Spirituality arising from the contradictions of secular societies (Fulbrihgt – Masaryk scholarship at Stanford University, California)

Terénní výzkumy:

1996-1997 Sociální biografie sympatizantů extremistických stran v regionech Praha a Kladensko (pod vedením prof. Milana Stanka, univerzita Zurich)
1997-1998 Česká postkomunistická transformace pod prizmatem sociální marginalizace (spolupráce na doktorské práci Isabelle Le Rouzic, univerzita Rennes)
1998 – 1999 Identifikace přistěhovalců z města ve venkovském prostředí (bakalářská práce na katedře etnologie FF UK Praha, vedoucí Petr Lozoviuk, Phd.)
1998 „Neznámý domov“ tibetských uprchlíků v Indii (vlastní výzkumná sondáž)
2000 – 2001 Žitý prostor obyvatel česko-německého pohraničí (diplomová práce na katedře etnologie FF UK, vedoucí doc. Uherek)
2000 – 2002 Biografie v hraničním prostoru euroregionu Nisa/Neisse/Nysa. (mezinárodní výzkum pod vedením prof. Petera Alheita, univerzita Göttingen)
2001-2008 Křesťanská religiozita na přelomu milénia (dizertační práce na FSV UK, vedoucí PhDr. Olga Šmídová)
2004-2005 Léčba? drogových závislostí v křesťanských komunitách (vedení studentského výzkumu na FF Upa)
2006 Religiozita vietnamské komunity v ČR (spolupráce s Centrem pro studium migrace při KTF UK, pod vedením prof. Petera Alberta Rethmanna)
2008 – 2010 Jak se dělá náboženská skutečnost: Zjevení a posedlost démony jako praktický a kolektivní výkon, č. 403/08/1758, výzkum podpořený Grantovou agenturou České republiky (spolupráce s Centrem pro teoretická studia UK, hlavní řešitel Zdeněk Konopásek)
2010 Romské děti v institucionální péči, mezinárodní výzkum Evropského centra pro práva Romů

2012 Terénní analýza přihlášky Města Krásná Lípa do programu podpory Agentury pro sociální začleňování

2012-2014 (s Paulem Bauerem) Prostor a sociální paměť v českém pohraničí po roce 1990: Postsocialistický management hmatatelných a nehmatatelných stop německé minulosti (GAČR P404/12/P927)

2013. Situační analýza města Ralsko pro účely lokálního partnerství asistovaného Agenturou pro sociální začleňování (s Evou Pospíšilovou Kočárkovou)

2014. Na cestě ke spiritualitě spolupráce? Kněžské sebekoncepce a laické koncepce kněží. Výzkum pro CDK, pod vedením Jiřího Hanuše v rámci Projektu Kněžské identity ve 20. století.

2014. Ruprechtice: Veřejný prostor podle mentálních map. TUL a FSV UK

2015. Redefinice smyslu zasvěceného života: Kolektivní paměti českých klášterů. Výzkum se studenty ISS FSV UK

2015-2016. Situační analýza divadelního festivalu Jiráskův Hronov. Pro Nipos Artama a MK ČR

2016. Výzkum mentálních map v obci Prameny. Pro Oživme Prameny z.s.

2016. Výzkum mentálních map ve Šluknově. Pro Ateliér Architektura 1 UMPRUM Praha.

2016-2017. Morální ekonomie českých a rakouských klášterů. Spolu s Isabelle Jonveaux, podpořeno Aktion Česká republika – Rakousko.

2017. Humpolec: sociálně antropologický výzkum pro architektonické zpracování veřejného prostoru v pěti vybraných lokalitách. Pro město Humpolec a ateliér Architekti Šěpka

2018. Sociálně antropologický výzkum s použitím mentálních map pro Územní studii krajiny ORP Humpolec. Zadavatel město Humpolec, zpracovatel Hrdlička sro.

2019-2022 Proměny církevních morálních ekonomii v ČR a SR v kontextu restitucí a odluky církve a státu, GaČr 19-08512S, vedoucí projektu

2019-2022 Společnost a církve v procesu restitucí církevního majetku: Podpora participace, TaČr TL02000132, vedoucí projektu

2022 – 2023 New monastic communities and networks: Spirituality arising from the contradictions of secular societies (Fulbrihgt – Masaryk scholarship at Stanford University, California)

Členství v organizacích

Česká asociace pro sociální antropologii – zakládající členka
Unesco Inclusive Policy Lab – od roku 2022

Publikace:

2000. Měšťáci a buráci. Sebeidentifikace přistěhovalců z města ve venkovském prostředí. In Terénní výzkum integrace a segregace. Ed. Kužel, Stanislav. Plzeň: Katedra kulturní a sociální antropologie. Str. 217-232.

2000. Pohraniční prostor (Žitý prostor obyvatel česko-německého pomezí v Lužických horách). In Vytváření přeshraničního společenství na česko-německé hranici. Ed. Zich, František. Ústí nad Labem: Sociologický ústav AV ČR. Str. 243-267

2000. Bretonská identita. In Cargo 1/2000: 56-59.

2001. Biografické identity na pomezí tří států: informace o probíhajícím výzkumu. In Biograf 2001/25: 117-120.

2002. Main types of intergenerational change. In *Biographies in the Borderland*. Ed. Zich, František. Praha: Sociologický ústav AV ČR

2003. Imanentní modernizace. In Biografická identita obyvatel euroregionu Nisa. *Working papers Sociologického ústavu AV ČR*. Praha.

2003. Když to pude, já se vocad' nehnu. Lokální a regionální identita kulturních elit v pohraničí. In *Regionální identita obyvatel v pohraničí*, eds. František Zich. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
2004. Zbožnost v režimech pravdy. *Biograf* 2004/33: 45-64
2005. „Believers“ and the „World“ – Parallel discourses. In *Social and Cultural Diversity in central and Eastern Europe: Old Factors and New*, eds. Kateřina Březinová, Petr Lobotka, Praha: Multikulturální centrum.
2005. Antropologie hranic vocad' pocad'. Česko-saské pohraničí v terénních poznámkách. In *Alteritätsdiskurse im sächsisch – tschechischen Grenzraum*. Wolfgang Aschauer, Ingrid Hudabiunigg (eds.) Chemnitz: Chemnitzer Ostmitteleuropastudien. (s Jakubem Grygarem)
2006. Příběh mařenického kostela. *Teologie a společnost*. 2/2006: 6-13.
2006. „La révolution de velours“ dans les sciences sociales tchèques. *Critique internationale* 32: 107- 131.
2006. Biografie kvalitativního výzkumu v sociálních vědách v České republice. *Biograf* 39: 83-107
2006. Troubled spiritualities and contested christianities: what should be uprooted to become rooted in Czech borderlands. In *Anthropology at Borders: Power, Culture, Memories*. Barbora Spalová, Jakub Grygar (eds.). Praha: FHS UK, MKC Praha. ISBN 80-239-8391-1
2006. *Anthropology at Borders: Power, Culture, Memories*. Barbora Spalová, Jakub Grygar (eds.). Praha: FHS UK, MKC Praha. ISBN 80-239-8391-1
2006. Immanente Modernisierung. In *Biographien im Grenzraum*. Peter Alheit, Irena Szlachcicowa, František Zich (eds.) Neisse Verlag. ISBN 3934038239.
2007. Hudba a víra na dvou letních festivalech. *Dingir* 3/2007 (s Karlem Spalem)
2008. Unese věda Kristovo tělo? *Biograf* 45: 107-111.
2008. Litoměřický boj laiků. *Dingir* 4/2008: 115-119. (s Karlem Spalem)
2009. Jednota bratrská globální i lokální. *Dingir* 3/2009: 81-84
2009. Režim versus Bůh? *Biograf* 48/2009: 62 odst.
2010. Analýza periodik vydávaných organizacemi národnostních menšin, na které je poskytována dotace ze státního rozpočtu. In *Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2009*. Praha: Úřad vlády České republiky (Barbora Spalová ed.)
2012. *Bůh ví proč. Studie paměti a režimů moci v křesťanských církvích v severních Čechách*. Brno: CDK
2013. Rodinné paměti z pohraničí: Familiarismus v pohledu do minulosti. *Biograf*, (58): 3-33
2016. La question des Allemands sudètes au théâtre : Représentation artistique et transformation de la relation au passé allemand. *Revue d'études comparatives Est- Ouest*, 47 (1-2) : 113-140
2016. (spolu s Janem Tesárkem, Terezou Drábkovou, Anetou Hemerovou a Zuzanou Peškovou). Redefinice smyslu zasvěceného života v ČR. *Dingir* 2016 (1): 15-20
2016. (spolu s Paulem Bauerem) Avant-propos: Mémoire et sociétés en Europe Centrale et Orientale: une ethnographie du savoir sur le "passé allemand". *Revue d'Etudes Comparatives Est-Ouest*, 47,1-2,7-22
2016. (spolu s Paulem Bauerem jsem editovala monotematické číslo časopisu RECEO) Le passé allemand des pays d'Europe centrale et orientale: Une mémoire en partage. *Revue d'Etudes Comparatives Est-Ouest*, 47 (1-2)
2017. (spolu s Václavem Umlaufem, Ivanou Trebickou, Romanou Fojtovou a Laurou Kopeckou) *Ruprechtice: Veřejný prostor v mentálních mapách obyvatel*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-3504-0
2017. Remembering the German Past in the Czech Lands: A Key Moment between

- Communicative and Cultural Memory. *History and Anthropology*, vol. 28 (1): 84-109 DOI 10.1080/02757206.2016.1182521.
2017. (spolu s Jakubem Kyselovičem, Zuzanou Peškovou, Zuzanou Šulcovou a Ivou Pickovou) *Laici a klerici v české katolické církvi. Na cestě ke spiritualitě spolupráce?* Brno: CDK. ISBN 978-80-7325-448-3
2018. (s Isabelle Jonveaux): The economy of stability in Catholic monasteries in Czech Republic and Austria. *Annual Review of Sociology of Religion*, 9: 269-296
2019. (s Terezou Sedláčkovou): The economy of stability through the architectural materiality. In: M. Jewdokimow and Thomas Quartier OSB, eds.: *Zooming on monasteries: Visual Approach towards Monasticism*. Routledge. Pp. 121-147
2019. (spolu s Šimonem K. Hlavatým). One year in a Dominican convent in Sudetenland: Religious community in a post-atheistic and post-secular situation. In: M. Jewdokimow and Thomas Quartier OSB, eds.: *Zooming on monasteries: Visual Approach towards Monasticism*. Routledge. Pp. 49-79
- 2019 (s Markem Liškou a Terezou Pickovou). Klášteření: Morální ekonomie klášterů benediktinské tradice v ČR v postrestitučním období. *Biograf*, (69-70): 3-36
- 2021 (s Isabelle Jonveaux). Monastère et société: Les échanges entre le monastère et la société dans le contexte des restitutions des biens ecclésiiaux. *Social Compass*, 68 (4): 634–652. <https://doi.org/10.1177/0037768621991347>
- 2021 (s Ivanou Lukeš Rybanskou). Translating secular-religious divide: Everyday negotiation of Christian distinctiveness in Catholic schools in the Czechia and Slovakia. *Journal of Beliefs and Values*, 43:4, 375-395. <https://doi.org/10.1080/13617672.2021.1982560>
- 2021 (s Markem Liškou a Terezou Pickovou). The reinvention of tradition: The moral economy of monastic life in the Czech Republic. In: Stefania Palmisano, Isabelle Jonveaux & Marcin Jewdokimow, eds.: *The Transformation of Religious orders in central and Eastern Europe*. London, New York: Routledge. Pp. 92-116
- 2022 (s Janem Tesárkem). Other Time: Construction of Temporality in Contemporary Benedictine Monasteries. In: Brenišinová, M. / Panušková, L. eds.: *(Trans)missions: Monasteries as Sites of Cultural Transfers*. Oxford: Archeopress. Pp. 113-128
2022. Discretio and the Golden Mean: Working out Frugality and Thrift in Two Czech Post-Socialist Monasteries. In: Catherine Alexander & Daniel Sosna, eds. *Thrift and its Paradoxes: From Domestic to Political Economy*. Berghahn Books. Pp.117-139

Konference, semináře, zvané přednášky

2001. Pohraničí jako prostor pro sociální utopie? Příspěvek na konferenci Grenzüber tretungen – Umgang mit dem Anderen, Berlín 8.- 9. 9. 2001.
2003. Profily modernizace v euroregionu Nisa. Příspěvek na konferenci Borderidentities, 12. 11. 2003, Zgorzelec.
2004. Česko – (polsko) - německá hranice pro lokály ze všech stran. Příspěvek na kolokvium EHESS, Paříž 9.2. 2004.
2006. What should be uprooted to become rooted in Czech borderland. Příspěvek na pracovní seminář k antropologii hranic, Valtice 27. – 30. 4.
2006. Lokalizace Církve. Příspěvek na 9. pracovní konferenci Biografu, Borek u Suchomast 19.- 21.5.2006

2007. Church as a global diaspora: glocal research. Příspěvek na workshopu Doing fieldwork in transnational religious networks – mobility and emplacement v rámci konference Deutsche Gesellschaft für Völkerkunde, Halle, 1.-4. 10. 2007.
2007. Meanings of Research: Aiming and Handling of Meanings During the Field Research of Contemporary Christian Communities in Northern Bohemia. Příspěvek na konferenci CERES (Central European religious studies) Various Interpretations of Religions: Methods and History. Pardubice, 9. - 11. 10. 2007.
2007. Les mécanismes du pouvoir en Unitas Fratrum: une unification discrète. Příspěvek v rámci Pražského společenskovedního ateliéru L'Intégration sociale en question. Usage politique, sens sociologique. Praha 29. 10. 2007
2008. Reflexive steps during an anthropological research in the Christian communities in Northern Bohemia. Příspěvek na konferenci EASR Times of Decline, Times of Hope, Brno 7. - 11. 2008.
2009. Is the church money different from the world money? North Bohemia situation. Příspěvek na konferenci CASA/SASA What is Capitalism and what comes next. Pezinok, 21. – 22. 9. 2009
2012. Morality rodinných pamětí v českém pohraničí. Příspěvek na 14. Pracovní konferenci časopisu Biograf, 8 – 10. 6. 2012
2012. Rodinná a kolektivní paměť v českém pohraničí po roce 1990. Příspěvek na konferenci Proměny paměti a vize budoucnosti, FES Praha, FF UK, Prague Institute of advanced studies in History and Society, 3. – 6. 10. 2012
2014. Remembering the Germans in the Czech lands. ASN Convention, New York 24.-26. 4. 2014
2014. „La question sudete“ au theatre: L'intervention artistique du passé allemand dans l'espace publique. Journées d'études „Passés et sociétés en Europe centrale: Une ethnographie de la production du savoir sur le « passé allemand »", Praha, 3. – 4. 7. 2014
2014. Sudeten – German question on the stage: The theatre projects as alternative memory. Konference School x memory, USTR Praha, 10. – 11. 10. 2014
2015. Redefining the role of monasteries and consecrated life in Czech Republic: Social anthropological view of last 25 years of efforts to find and translate the meaning. Konference Christian monasticism from East to West, University of Graz, 17. -19. 6. 2015.
2015. Remembering the German past in the Czech lands: The key moment between communicative and cultural memory. University of Cork, 3. -4. 9. 2015
2016. Parish as a special place of social life. Konference European association for the study of religion, Helsinki 28. 6. – 1. 7. 2016
2016. Redefinice smyslu zasvěceného života v ČR: Jak ve výzkumu srovnat Halbwachse s Assmanem? Seminář sekce Sociologie náboženství České sociologické společnosti, Plzeň, 16. 3. 2016
2013. Relocating German past in Czech borderland after 1990. Relocating borders conference, Berlin, 11. – 13. 1. 2013
2013. Places, family memories and social frames of remembering the German past in Czech borderland after 1989. Conference Memories of conflicts, conflicts of memories, London, IGRS UCL, 12. – 13. 2. 2013
2013. Rodinné paměti: Sudetské minulosti (post)komunistickýma očima. Příspěvek na 15. pracovní konferenci časopisu Biograf, 7. – 9. 6. 2013, Hoješín na Seči.
2013. A stone in Nový Bor: An open plebiscite about the collective memory. Die Transformation der Erinnerung nach 1945: Stadt, Migration und Gedächtnis im europäischen Vergleich. Internationaler Workshop, Košice, Slowakei, 14. – 15. Oktober 2013

2017. Economy of stability in the monasteries of Benedictine tradition in Czech Republic and in Austria. 2. 6. 2017, Invited lecture at the Graz University Austria

2017. Separation of church and state in Czech republic: Influence on the lay - clergy relationship. ISSR/ SISR Conference, 4. – 7. 7. Université de Lausanne

2017. Moral investments: A comparison of Czech and Austrian benedictine monasteries. DGV (German Anthropological Association) – Biannual Conference 2017
4.-7.10.2017 at the Free University Berlin

2018. Morální ekonomie klášterů v ČR v procesu odluky státu a církve. 20. pracovní konference časopisu Biograf, 15. – 17. 6. 2018

2018. Sustainability of Monastic Life: Contemporary Reinterpretations in Dialogue with Society (s Markem Liškou). EASA konference 14. – 17. 8. 2018

2018. Reinvention of monastic life in the Czech Republic: The agency of material archives of monastic buildings (s Terezou Sedláčkovou). EASA konference 14. – 17. 8. 2018

2018. Thrift in (postsocialist) monastery: Restraint, thriftiness and sharing as values for monastic communities and society. Seminář Max Planck institutu pro sociální antropologii a Západočeské univerzity Plzeň Thrift in anthropology, 18. – 19. 10. 2018

2018. Monasteries as the places of resilience in the contemporary world. Vedení panelu na konferenci SASA – CASA, 9. – 10. 11. 2018

2018. Moral economy of the monasticism in Czech Republic: Beyond the social space. Příspěvek na konferenci SASA – CASA, 9. – 10. 11. 2018.

2019. Thrift and frugality in (postsocialist) monastery. Příspěvek s Helenou Juraškovou, vedení panelu Monasticism and solidarity na konferenci ISSR _ SISR, Barcelona, 9.- 12. 7. 2019.

2019. Sustainability in Czech post – christian monasteries. Příspěvek a vedení panelu na konferenci IUAES, Poznan, 29. -31. 8.

2019. Církevní školy v ČR a SK. Příspěvek s Andreou Beláňovou na Slovensko - českých sociologických dnech, Smolenice, 21. – 22. 11.

2021. Church life/live in pandemic times: traditional and emergent boundaries of membership in Czech and Slovak Christian communities. 7. 4.2021 - ISORECEA 2021

2021. (with Vojtěch Pelikán and Marek Liška) Longing for the participatory church: power and helplessness in participatory design of research, International Society for Ethnology and Folklore, Helsinki, Online, 20.6. 2021

2021. (with adam Gajdoš and Martin Nosál) “Can´t we just simply live?” How church actors cope with public expectations and with God´s mission. ČSS 2021, 24.6. 2021

2021. (with Ivana Lukeš Rybanská) Church schools and their multiple Christian identities. The conference of church schools in Plzeň, 11. - 12. 11. 2021

2022. Church life/live in pandemic times: Traditional and emergent boundaries of membership in Czech and Slovak Christian communities". Visegrád Anthropology Network conference, Pezinok, 28.4. 2022

Recenze:

Mounin, Georges. 1999. Teoretické problémy překladu. In Cargo 2,3/2000

Překlady:

Althabe, Gérard. 1999. Etnologie současnosti a terénní výzkum. Cargo 3,4/99: 209 – 213

Bazin, Jean. 2002. Každému svého Bambaru. Cargo 2002/1,2: 6-36.

- Calame - Griaule, Geneviève. 1999. Živá řeč (sociální fenomenologie). Cargo 2/99: 128 - 136.
- Fassin, Éric. 2003. Užívání vědy a věda o užíváních: K tématu homoparentálních rodin. Biograf 2003/30: 19-35.
- Hervieu-Léger, Danièle. Pohřební rituál pozdní modernity. Případová studie. Biograf 38: 51-62
- Kokyšev, Lazar. 2008. Jsem stepí pán. Cargo 1/08
- Lavabre, Marie – Claire. 2005. Užívání a zneužívání pojmu paměť. Biograf 37
- Le Goff, Jacques, Schmitt, Jean-Claude. (eds.) 2002. Encyklopedie středověku. Praha: Vyšehrad (parmi d'autres traducteurs)
- Namer, Gérard. 2010. Doslov. In: M. Halbwachs: Kolektivní paměť. Praha: Slon
- Ndiayeová, Francine. 1996. Umění subsaharské Afriky. In Světové dějiny umění, Paříž: Larousse, Praha: Cesty
- Pomian, Krzysztof. 2001. Evropa a její národy. Praha: Mladá Fronta.